

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع

راهبردهای پیشرفت اقتصادی در سیره حکومتی امیرالمومنین علی علیه السلام

استاد راهنما

سرکار خانم زهرا محمدی

مؤلفان

سمیرا ابراهیمی - ساحل ابراهیمی - زهراسردره

حوزه علمیه امام خامنه ای مد ظله العالی

شهرستان کرمانشاه

چکیده

پس از رحلت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بر اثر نگاه مالک مدارانه و منفعت طلبانه سه خلیفه اول و کارگزاران آن ها به بیت المال و امکانات عمومی و قرار دادن معیار خویشاوندی با خلیفه و حکومت برای انتخاب زمامداران، مناسبات متعادل اقتصادی عصر ایشان به شدت دگرگون گشت و دو طبقه عمده فقیر و غنی با فاصله زیادی پدید آمد. از این رو امام علی علیه السلام پس از رسیدن به خلافت با درک صحیح از نا به سامانی - های اقتصادی راهبردهایی را برای پیشرفت اقتصادی جامعه در پیش گرفتند، مهم ترین این راهبردها در عرصه اداری، مالی و رفاهی و حقوقی است.

این نوشتار، درصدد است که با بهره گیری از گفتار و مجموعه رفتارهای اقتصادی امام علی علیه السلام به عنوان حاکم جامعه اسلامی، تجارب و اقدامات اقتصادی حضرت علی علیه السلام در جهت پیشرفت اقتصادی را به عنوان نمونه کاربردی در قالب راهبردهای پیشرفت اقتصادی در سه عرصه ی اداری، مالی و رفاهی و حقوقی تبیین نماید. لذا در پرتو این نوشتار و دولتمردان می توانند الگوی اقتصادی امام علی علیه السلام را به عنوان نمونه کاربردی در قالب روزآمد به عنوان راهبرد اصیل پیشرفت اقتصادی کشور اجرا نمایند. این تحقیق کاربردی، موضوع محور به اعتبار موضوع دینی - اقتصادی است و به اعتبار روش جمع آوری اطلاعات، به شیوه فیش برداری و کتابخانه ای است و داده پردازی در آن به صورت توصیفی - تحلیلی می باشد.

کلید واژه ها: راهبرد، پیشرفت اقتصادی، راهبرد اداری، راهبرد مالی، راهبرد حقوقی.

پس از رحلت رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بر اثر نگاه مالک مدارانه و منفعت طلبانه سه خلیفه اول و کارگزاران آن ها به بیت المال و قرار دادن معیار خویشاوندی با خلیفه و حکومت برای انتخاب کارگزاران، مناسبات اقتصادی پیامبر به شدت دگرگون گشت و دو طبقه عمده فقیر و غنی با فاصله زیادی پدید آمد. از این رو امام علی (علیه السلام) پس از رسیدن به خلافت با تدابیر و اقداماتی در بخش اداری، مالی و رفاهی و حقوقی و رسیدن جامعه به پیشرفت اقتصادی کوشیدند.

ما امروز شاهد عدم سلامت جریان اقتصادی کشور بالأخص در نظام اداری، مالی و بازار هستیم و از سوی دیگر ایران اسلامی از جانب دشمنان خارجی به شدت تحت فشار اقتصادی و اعمال تحریم های متعدد می باشد. از این رو اهتمام به پیشرفت در عرصه اقتصادی کشور به مثابه یکی از ضرورت های مورد توجه رهبر معظم انقلاب است. لذا این نوشتار به دنبال تبیین راهبردهای پیشرفت اقتصادی در سیره حکومتی امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) با بهره گیری از مجموعه رفتارهای اقتصادی ایشان به عنوان حاکم جامعه اسلامی است و سعی شده با نگاهی متفاوت پس از بیان مبانی و اهداف اقتصادی حکومت علوی، اقدامات ایشان جهت پیشرفت اقتصادی را در سه عرصه اداری، مکالی و رفاهی و حقوقی تبیین نماید که در پرتو آن دولتمردان می توانند اقدامات اقتصادی و برنامه های خود را محک بزنند و در نقد و ارزیابی موفقیت ها و ناکامی های جامعه به کار بندند و نیز نقش خود را در دستیابی جامعه به پیشرفت اقتصادی بشناسند.

عالمان و پژوهشگران درباره اقتصاد علوی کوشیده اند برخی از تلاش های آن ها مانند دانشنامه امام علی (علیه السلام)، جلد هفتم، تألیف جمعی از نویسندگان (۱۳۸۰) ناظر به سیر و سلوک شخصی حضرت در عرصه اقتصادی است. تعدادی مانند اقتصاد در صدر اسلام، سیدکاظم صدر، (بی تا)، گزارش وضعیت اقتصادی عصر ایشان است. و نوشته هایی هم مانند نظام اقتصاد علوی تألیف محمدعلی یوسفی (۱۳۸۷) در موضوعات گوناگون اقتصادی و

ناظر به سیره امام علی (علیه السلام) می باشد. اما تاکنون تحقیقی مستقل ناظر به اقدامات اقتصادی ایشان به عنوان حاکم اسلامی در سه عرصه اداری، مالی و رفاهی و حقوقی صورت نگرفته، لذا این تحقیق بر آن است تا در جهت خلأ پیش گفته گام بردارد. این نوشتار با روش مطالعه و فیش برداری در کتابخانه و به صورت توصیفی - تحلیلی در پاسخ به این سؤال که چه راهبردهایی برای پیشرفت اقتصادی در سیره حکومتی امیرالمؤمنین (علیه السلام) وجود دارد به انجام رسید و در دو فصل تدوین می شود: فصل اول: کلیات و مفهوم شناسی، فصل دوم: راهبردهای پیشرفت اداری، مالی و رفاهی و حقوقی در سیره حکومتی امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) است. راهبردهای امام علی (علیه السلام) در سه عرصه اداری، مالی و رفاهی و حقوقی نمونه کارآمدی برای رسیدن به پیشرفت اقتصادی و تحقق رفاه عمومی در جامعه امروزه می تواند باشد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات و مفهوم شناسی
۲	گفتار اول: کلیات
۲	۱- تعریف و تبیین موضوع
۲	۲- اهمیت و ضرورت تحقیق
۳	۳- اهداف و فواید تحقیق
۳	۴- پیشینه موضوع تحقیق
۴	۵- سؤالات تحقیق
۴	۶- فرضیه تحقیق
۵	۷- پیش فرض
۵	۸- روش تحقیق
۵	۹- تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی
۶	۱۰- ساختار تحقیق
۶	۱۱- محدودیت‌ها، مشکلات و موانع تحقیق
۷	گفتار دوم: مفهوم شناسی
۷	۱- مفهوم اقتصاد
۸	۲- وضعیت اقتصادی پیش از حکومت امام علی (ع)
۸	۱-۲- فقر و تفاوت طبقاتی
۱۰	۲-۲- منابع مهم بیت المال در زمان خلفا

پیشنهادهای

- (۱) سرمایه گذاری کلان در جهت تحقیق و تبیین نظام اقتصاد علوی و ارائه آن در قالب هایی که قابلیت تحقق در عصر ما را داشته باشند.
- (۲) تبلیغات وسیع و هماهنگ پیرامون مبانی اعتقادی و بینشی اقتصاد علوی جهت تصحیح اعتقادات و بینش ها و نهادینه نمودن بینش ها و الگوهای رفتاری اسلامی در بین مدیران و مسئولین اقتصادی.
- (۳) آسیب شناسی سیستم اقتصادی کشور در عرصه مبانی اعتقادی مسئولین و کارگزاران و الگوی اقتصادی جاری در کشور برای شناسایی نقاط ضعف و رفع آن ها.
- (۴) گزینش مسئولین و کارگزاران نظام اسلامی با الگوگیری از سیره امیرالمؤمنین (علیه السلام) در گزینش کارگزاران.
- (۵) برگزاری دیدارهای عمومی مسئولین نظام و کارگزاران با مردم برای اطلاع از مشکلات و نیازهای آن ها و تصمیم گیری درست برای برطرف نمودن این مشکلات.
- (۶) تشویق کارگزاران و مردم به خودسازی و آخرت گرایی به جای دنیاگرایی در رفتارهای اقتصادی.
- (۷) جلوگیری از ارتشاء و اختلاس با تقویت ایمان کارگزاران و تأمین مالی آن ها و نظارت و بازرسی دائمی و مستمر بر اعمال آن ها.
- (۸) ایجاد اشتغال کامل با فراهم نمودن فرصت های کار از طریق راه اندازی پروژه های صنعتی و کشاورزی و اعطای تسهیلات مالی و اعتباری.
- (۹) آگاهی بخشی و شرح دقیق وظایف کارگزاران توسط زمامداران و مسئولین نظام به منظور اتمام حجت و سلب امکان هرگونه بهانه جویی در انجام وظایف.

۱۰) چاپ این نوشتار در قالب جزوه و بروشور و توزیع آن در ادارات و ارگان های دولتی فعال در زمینه اقتصادی.

۱۱) برگزاری مسابقات کتابخوانی با محوریت اقتصاد اسلامی در ارگان های دولتی و ادارات فعال در زمینه اقتصاد.

فهرست منابع عربی

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- ۱- آمدی، عبدالواحد، (۱۳۴۶)، غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، چاپ دوم، تهران: دانشگاه تهران.
- ۲- ابن ابی الحديد، (بی تا)، شرح نهج البلاغه، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی.
- ۳- ابن اثیر، عزالدین، (بی تا)، الكامل فی التاريخ، بیروت: دارالکتب العلمیه.
- ۴- ابن بکار، الزبیر، (۱۴۱۶ق)، الأخبارالموفقیات، قم: منشورات الشریف الراضی.
- ۵- البلاذری، ابوالحسن، (۱۴۱۷ ه.ق)، انساب الأشراف، بیروت: دار الفکر.
- ۶- ثقفی، ابن هلال، (۱۳۵۴)، الغارات، تهران: انجمن آثار ملی.
- ۷- الحر العاملی، محمد بن حسن، (۱۳۶۷)، وسائل الشیعه، ج ۱۲، تهران: المکتبه الإسلامیه.
- ۸- حکیمی، محمدرضا، محمد و علی، (۱۳۷۶)، الحیاه، ترجمه احمد آرام، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ۹- الدینوری، احمد بن داوود، (۱۴۱۲ق)، الأخبار الطوال، قم: منشورات شریف الرضی.
- ۱۰- صدر، محمدباقر، (۱۴۱۱ق)، اقتصادنا، چاپ دوم، بیروت: دارالتعارف.
- ۱۱- صدوق، من لایحضر الفقیه، (۱۴۰۶ق)، جلد سوم، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات.
- ۱۲- الطبری، محمد بن جریر، (۱۴۰۶ق)، تاریخ الطبری، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات.
- ۱۳- مسعودی، علی بن حسین، (۱۴۰۹ق)، مروج الذهب و معادن الجواهر، بیروت: دارالفکر.
- ۱۴- محمدی ری شهری، (۱۴۲۱ق)، محمد، موسوعه الإمام علی بن ابی طالب، قم: دارالحديث.

فهرست منابع فارسی

- ۱- جعفری، حسن، (۱۳۵۷)، اقتصاد سیاسی، بی جا: مجد.
- ۲- جبرئیلی، (۱۳۸۷)، محمدصفر، آیین کشور داری، تهران: اندیشه جوان.
- ۳- جعفریان، رسول، (۱۳۷۸)، تاریخ خلفا، چاپ سوم، قم: دفتر نشرالهادی.
- ۴- جمشیدنژاد اول، غلامرضا، (۱۳۸۵)، نظام های اقتصادی صدر اسلام، تهران: اساطیر.
- ۵- جمعی از نویسندگان، (۱۳۸۰)، دانشنامه ی امام علی (علیه السلام)، جلد ۷، زیر نظر علی اکبر رشاد، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ۶- حائری، سیدمحسن، (۱۳۷۸)، اندیشه های اقتصادی در نهج البلاغه، ترجمه عبدالعلی آل بویه لنگرودی، تهران: بنیاد نهج البلاغه.
- ۷- خنیفر، حسین، (۱۳۸۶)، اصول مدیریت و وظایف مدیران، تهران: اندیشه جوان.
- ۸- دلشاد تهرانی، مصطفی، (۱۳۸۰)، دولت آفتاب، چاپ سوم، تهران: دریا.
- ۹- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷ش)، لغتنامه دهخدا، چاپ دوم، تهران: دانشگاه تهران.
- ۱۰- ذاکری، علی اکبر، (۱۳۸۷)، اخلاق کارگزاران، تهران: اندیشه جوان.
- ۱۱- رشاد، علی اکبر، دانشنامه امام علی (علیه السلام)، (۱۳۸۰ش)، جلد دهم، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ۱۲- زرشناس، شهریار، (۱۳۸۴)، توسعه، تهران: کتاب صبح.
- ۱۳- سبجانی، حسن، (۱۳۸۷)، اقتصاد عدالت محور، تهران: سروش.

- ۱۴- صیفار، محمدمهدی، (۱۳۸۳)، اندیشه و روش اصلاح جامعه از دیدگاه امام علی (علیه السلام)، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمه الله علیه)،
- ۱۵- صدر، کاظم، (۱۳۷۵)، اقتصاد صدر اسلام، تهران: دانشگاه شهید بهشتی،
- ۱۶- طبسی مروجی، محمدجواد، (۱۳۸۷)، نظارت بر دولت، تهران: اندیشه جوان،
- ۱۷- وهاب قلیچ، (۱۳۸۹)، نظام توزیع درآمد، تهران: امام صادق.
- ۱۸- گروهی از نویسندگان، (۱۳۸۱)، حکومت علوی (هدفها و مسئولیتها)، قم، دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری،
- ۱۹- مطهری، مرتضی، (۱۳۷۹)، بیست گفتار، تهران: صدرا.
- ۲۰- یوسفی، احمدعلی، (۱۳۸۷)، نظام اقتصاد علوی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.